

**bureau
europa**

Platform
voor
architectuur
& design

Jaarverslag

119

Inhoudsopgave

1. Inleiding	03
2. Tentoonstellingen en randprogramma	
2.1 Stucco Storico (24 november 2018 – 24 maart)	05
2.2 A State of Exception (27 maart – 3 april)	08
2.3 Digitaal Dilemma (12 april – 16 juni)	10
2.4 KEER (27 juni – 28 juli)	12
2.5 De Euregio Ontspoord? (27 juni – 28 juli)	13
2.6 Embracing.Exchange (28 juni – 7 juli)	14
2.7 Publieke Geheimen (29 augustus – 6 oktober)	15
2.8 New Fashion Narratives (17 oktober – 3 november)	17
2.9 Landschap als Cult (28 november – 3 mei 2020)	18
2.10 Overige randprogramma	19
2.11 Overige evenementen	21
3. Management rapportage	
3.1 Organisatie	24
3.2 Financieel management	24
3.3 Marketingactiviteiten, financieringsstrategie en prijsstrategie	25
3.4 Risicomanagement: SWOT-analyse	26
3.5 Toelichting Financiën 2019	27
4. Jaarrekening	
Jaarrekening	30
Accountantsverklaring	39
Colofon	44

1.

Inleiding

---

1. Inleiding

Negen presentaties en acht lezingen vormden afgelopen jaar een meerstemmig programma over de architectuur, de ontworpen omgeving en design bij Bureau Europa. Limburg als geografische locatie en als rijke voedingsbodem van cultuur speelden afwisselend een hoofdrol en reflecties op het verleden werden gespiegeld aan perspectieven op morgen, met toekomstscenario's, innovatieve ontwikkelingen en de presentatie van talenten. Het programma werd gedragen door de vakgemeenschap, vele samenwerkingspartners en de steun van de Gemeente Maastricht, Provincie Limburg, het Ministerie van OCW en diverse fondsen.

Met een rijke agenda en breed draagvlak heeft Saskia van Stein haar directeurschap afgesloten in oktober 2019 en daarmee Floor van Spaendonck een warm welkom gegeven in Maastricht. Het moment van de wissel vond plaats op het moment in de cultuurplanperiode dat organisaties met het nieuwe beleid ook de agenda's opstellen voor de periode 2021-2024. Een fase waarbij het van belang is om kritische reflectie toe te passen en het gesprek met de stakeholders te voeren over functies van de instelling, publieksbereik, impact en behoeften. Deze gesprekken zijn in de zomer van 2019 ingezet door de Raad van Toezicht en voortgezet door de nieuwe directeur in haar kennismaking met de partners en het veld als opmars naar de nieuwe beleidsperiode.

Het jaar 2019 heeft een rijke serie exposities en activiteiten opgeleverd waarbij er enkele een doorloop hebben geboden voor 2020, zoals de expositie Landschap als Cult, enkele lezingen en research voor potentiële tentoonstellingen, gastoptredens en het cultuur- en stadsverhalen-festivalmodel Once upon a Town dat ook in 2020 door zal gaan.

Onder leiding van de nieuwe directeur is in oktober gestart met de ontwikkeling van nieuwe publieksprogramma's, partnerschappen en verkenningen voor educatie met het oog op het nieuwe cultuurplan 2021-2024. In 2020 verschijnen hiervoor de eerste proeftrajecten zoals een excursieprogramma en studentenprogrammering. Het jaar 2019 sluit Bureau Europa af met een draai naar een nieuwe periode.

Floor van Spaendonck

2.

Tentoonstellingen en randprogramma

2.1 Stucco Storico, het verhaal achter een ambacht

24 november 2018 – 24 maart 2019

Foto: Moniek Wegdam

Deze tweede tentoonstelling in de serie over migratie van kennis en ambacht toonde het bijzondere werk van drie Zwitserse stuccatori Tomaso Vasalli, Joseph Moretti en Pieter Nicolaas Gagini. Geboren en getogen rond het meer van Lugano migreerden zij in de 18e eeuw naar wat we vandaag de Euregio noemen en voorzagen zij interieurs van het destijds populaire sierstucwerk. Stucco Storico onderzocht hun meest toonaangevende interieurs in Maastricht, Aken en Luik en met welke materialen en gereedschappen, naar welke voorbeelden, met welke werkwijzen en binnen welke historische en maatschappelijke contexten zij tot stand zijn gekomen. Hoe beoefenden de stuccatori hun ambacht en waarom deden zij dat zo ver van huis?

De kwaliteiten en fijnzinnigheden van het 18e-eeuwse design komen bovendien terug in hedendaags werk: waar rococo mag gelden als de laatste echt individualistische en ambachtelijke stijlperiode vóór de

industrialisatie, massaproductie en uniformiteit van kunst en ontwerp, laten 21e-eeuwse kunstenaars zich opnieuw inspireren door het oude ambacht. Computer- en 3D-printtechnologieën bieden hierin zelfs verdere uitkomsten.

Curator Remco Beckers
Supervisor Saskia van Stein
Grafische identiteit Hansje van Halem
Ruimtelijke vormgeving Ludo Groen
Bezoekers 3156

Lezing

Het Gilde in de 21e eeuw: erfgoed-behoud op nationale schaal

17 januari 2019

met stuchistoricus Wijnand Freling, voorzitter van het Neerlandsch Stucgilde Anton van Delden en onderzoeker/restaurateur bij SRAL Maastricht Angelique Friedrichs

De noodzaak tot het restaureren van historische interieurs heeft in 2001 een Neerlandsch Stucgilde doen ontstaan. Het gilde brengt professionele stukadoors in het hele land bijeen en biedt een driejarige meesteropleiding aan, waarbij het analyseren en restaureren met behoud van de ambachtelijke praktijk vooropstaan.

Moderator Remco Beckers

Bezoekers 35

Lezing

Ornament, ritueel en identiteit in hedendaagse architectuur en design

14 februari 2019

met architect Willem Jan Neutelings en architectuuronderzoeker Marius Grootveld

Deze lezing belichtte de rol van het ornament, niet vanuit zijn historische maar juist hedendaagse toepassing, waar ornamentiek een verminderde rol lijkt te spelen in architectuur, ontwerp en stedenbouw. Een gebouw is continu in dialoog met zijn omgeving en dient daarom in te gaan op de historische en geografische contexten en het citeren van oude normen, rituelen en symboliek bij de totstandkoming van nieuw ontwerp. De sculptuurachtige bouwwerken van Neutelings Riedijk Architecten duiden het delicate belang van ornamentiek en contextbewustzijn goed aan.

Moderator Saskia van Stein

Bezoekers 54

Lezing

Digitale fabricage in de tutorial-cultuur

27 februari 2019

oeuvrelezing door Claire Warnier en Dries Verbruggen van Unfold Design Studio

Unfold Design Studio, waarvan enkele kunstwerken in Stucco Storico te zien waren, houdt zich bezig met vraagstukken en methodiek gerelateerd aan de maak- en ambachtscultuur van de 21e eeuw. Wat is de rol van de ontwerper en hoe verandert die rol als ontwerp en vervaardiging steeds digitaal worden? In hun werk onderzoeken Warnier en Verbruggen nieuwe manieren van creëren, vervaardigen, financieren en distribueren in telkens veranderende contexten. Hoe kan een relatief eenvoudig ontwerp openlijk gedeeld worden of hoe stellen overvloedig aanwezige YouTube-tutorial filmpjes mensen in staat tot hun eigen ambachtelijkheid?

Moderator Saskia van Stein

Bezoekers 23

Foto: Moniek Wegdam

Wandeling/Lezing

De verborgen interieurs van Maastricht

15 maart 2019

met curator Remco Beckers en stads- en bouwhistorici Servé Minis, Joes Minis en Coen Eggen

In Maastricht zijn de Zwitserse stuccatori Tomaso Vasalli en Pieter Nicolaas Gagini werkzaam geweest in de 18e eeuw. Waar Vasalli het stadhuis royaal heeft kunnen versieren met prachtige overdaad, zag Gagini zich genoodzaakt de kleinere opdrachten voor de

Foto: Moniek Wegdam

bourgeoisie uit te voeren. In deze stadswandeling kwamen enkele van de meest indrukwekkende 18e-eeuwse interieurs in Maastricht aan bod. Vanwege de onverwacht grote belangstelling, werd deze wandeling in juni herhaald.

Aanmeldingen 267

Deelnemers 93

Curatortours

Curatortours door de tentoonstelling

18 en 19 januari, 16 februari en
16 maart 2019

met curator Remco Beckers

Deelnemers 133

Rondleidingen

Rondleidingen door de tentoonstelling aan Porta Mosana College Maastricht

27 februari 2019

met curator Remco Beckers

Deelnemers 112

2.2 A State of Exception, in the context of E-WORDS

27 maart – 3 april 2019

Foto: Moniek Wegdam

Bureau Europa is in 2017 een tweejarige samenwerking aangegaan met de universiteiten van Maastricht, Siena, Krakau en Sibiu en culturele instellingen in die steden. Dit onderzoeksproject met de naam E-WORDS (Europeans Win Ostracism: from Remembrance to a Dialogue Society) analyseerde noties van de totalitaire staat, ostracisme, bevooroordeeldheid, onderdrukking en discriminatie in de ontwerpogave tot een nieuwe, Europese identiteit. Deze tentoonstelling vormde de afsluiting van dit project.

Maastricht, dat gezien kan worden als geboorteplaats van Europees burgerschap, werd als locatie aangenomen om door kunstenaarsogen issues rondom identiteit en migratie symbolisch aan te kaarten. Door het politieke landschap is Maastricht een cultureel dusdanig interessante setting, dat kunstwerken sterker een debat kunnen ontlokken en bewustzijn kunnen aanwakkeren over de door Neil Fligstein gedefinieerde wij/zij-dichotomie, die vaak centraal staat in totalitaire regimes en mis-

bruikt wordt om structuren van controle, onderdrukking en ostracisme in stand te houden.

Curatoren Saskia van Stein en Huib Haye van der Werf
Grafische identiteit Lyanne Polderman
Ruimtelijke vormgeving Saskia van Stein
Bezoekers 110

Debat

A State of Exception

27 maart 2019

met docent aan Universiteit Maastricht Aline Sierp, kunstenaar Christopher Meerdo, ontwerper Thomas Stratmann en professor aan Universiteit Maastricht Maarten Vink

De opening van de tentoonstelling werd aangevuld met een debataavond over de wij/zij-dichotomie benadrukt door één van de meest urgente voorbeelden waar we in Europa mee te maken hebben: migratie. Artistieke, sociale en wetenschappelijke perspectieven ontmoeten elkaar in een introductie door Aline Sierp over de Europese identiteit, migratie en integratie en de maatschappelijke tweedelingen die aan de kaak gesteld worden in Thomas Stratmanns onderzoek The Arson Archive (2018) en Christopher Meerdo's kunstwerk Eigengrau (2017).

Moderatoren Saskia van Stein en

Huib Haye van der Werf

Bezoekers 45

Foto: Moniek Wegdam

2.3 Digitaal Dilemma. De Architectuur van Vertrouwen

12 april – 16 juni 2019

Foto: Johannes Schwartz

Deze tentoonstelling onderzoekt het huidige klimaat van institutioneel wantrouwen en de rol die technologie daarbij speelt. Eeuwenlang werd de kloof tussen de gewone burgers en de gezagsdragers binnen de kerk, de overheid en de industrie overbrugd door de Idee van vertrouwen. Vandaag verschuift die invloed van de traditionele machtsinstellingen naar de verleidelijke en comfortabele infrastructuur van de deeleconomieën en de klikcultuur.

Maakt het internet de belofte van gedecentraliseerde macht waar? Of wordt de macht over het wereldwijde web juist hypergecentraliseerd en hebben we dat inmiddels al voor werkelijkheid geaccepteerd? De digitale media die ooit individuele zelfrealisatie en emancipatie garandeerden, richten de samenleving inderdaad op een alternatieve wijze in – maar niet zoals we voor ogen hadden, noch vertrouwen kunnen.

Er is een paradoxale context ontstaan waarin het moeilijk is feit en fictie van elkaar te onderscheiden. De tentoon-

stelling hanteerde daarom complottheorieën als kader in een samenkomen van kunst-, design- en architectuurprojecten, die pogen een genuanceerd beeld te geven van de vragen rond de technologische ecologieën die ons leven beïnvloeden en vormgeven.

Curatoren Guillemette Legrand, Saskia van Stein, Vincent Thornhill

Curator-adviseurs Remco Beckers, Agata Jaworska, Dirk Osinga

Grafische identiteit Sepus Noordmans
Ruimtelijke vormgeving Agata Jaworska

Bezoekers 1559

Lezing

I Am Trust: the currency of data-driven societies

29 mei 2019

met curatoren Guillemette Legrand en Vincent Thornhill
en universitair docent Sally Wyatt

Je persoonlijke gegevens kunnen op allerlei manieren ingezet worden zonder dat jij daar per se weet van hebt. Maar deze dataverzamelingen weergeven niet altijd de objectieve waarheid – waarheid wordt immers gemaakt in het complexe proces van interpretatie, verspreiding en sociale acceptatie. Als Amazon bevooroordeelde algoritmes gebruikt om nieuw personeel aan te nemen, als Cambridge Analytica onze via social media vergaarde gegevens voor politieke doeleinden inzet, als je je DNA kunt opsturen en door 23andME kunt laten testen, waar staan wij dan nog? Verdient de technologie ons vertrouwen wel?

Moderator Saskia van Stein

Bezoekers 41

Curatortour

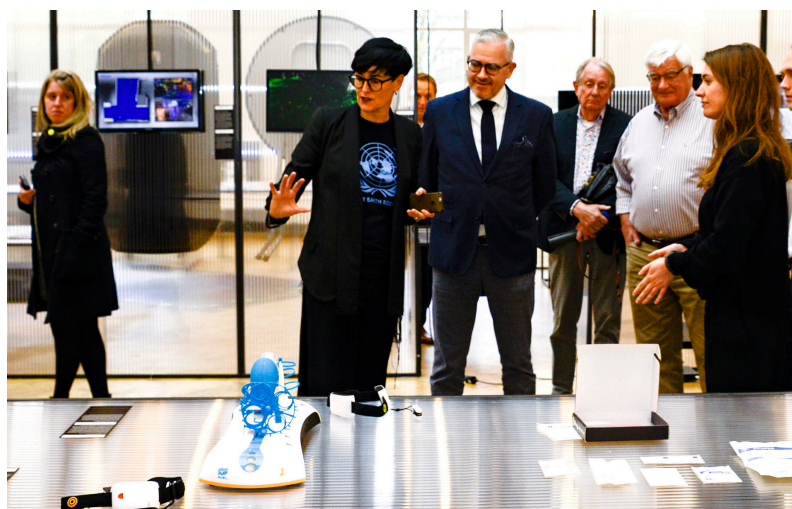
Curatortour door de tentoonstelling

6 juni 2019

met curatoren Guillemette Legrand en Vincent Thornhill

Deelnemers 17

Foto: Moniek Wegdam

2.4 KEER Klimaat Energie Erfgoed en Ruimte

27 juni – 28 juli 2019

Deze tentoonstelling van het Stimuleringsfonds en Vereniging Deltametropool over de resultaten van het Erfgoed & Ruimte Ontwerpprogramma liet zien waarom kennis van ontwerpers en erfgoed-specialisten essentieel is bij het ruimtelijk en bestuurlijk vormgeven van transitievraagstukken op het gebied van klimaat en energie. Centraal stonden zestien projecten die op lokale schaal een voorzet geven hoe deze samenwerking vorm kan geven en tot welke oplossingen het kan leiden.

Nederland moet op de schop de komende jaren. De verandering van het klimaat dwingt ons opnieuw te kijken naar onze leefomgeving. De geschiedenis leert dat een integrale aanpak van dit soort grote, maatschappelijke opgaven loont en dat samenwerking daarin de sleutel vormt. Het is daarom van belang lokale en regionale initiatieven met elkaar te verbinden, kennis uit te wisselen en van elkaar te leren, waarbij een sterke overheid de regie neemt en een visie uitdraagt met duidelijke doelen, opdat deze initiatieven zich gesteund zien.

Curatoren Vereniging Deltametropool en
Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

Grafische identiteit 75B

Bezoekers 211

Foto: Moniek Wegdam

Foto: Moniek Wegdam

2.5 De Euregio ontspoord?/ L'Eurégion Déraillée?

27 juni – 28 juli 2019

Deze tentoonstelling stelde het onverschrokken optimisme jegens de Euregio aan de kaak, symbolisch aan de hand van het drielandenspoorwerk tussen Aken, Maastricht en Luik. De Nederlands-Duitse verbinding is er al, maar de Nederlands-Belgische blijft voor onbepaalde tijd achter. Wat houdt deze vertraging in? Is het een indicatie van een falende, politieke samenwerking? Zijn het slechts technische issues die opgelost moeten worden? En wat als die spoorverbinding zich nooit manifesteert?

Binnen onze geglobaliseerde maatschappij zijn infrastructuurle netwerken steeds relevanter geworden om de groei van onze steden te begrijpen. Steden zijn niet meer de klaar omliggende entiteiten met politieke en ruimtelijke grenzen, maar eerder agglomeraties: een agglomeratie lijkt niet een bewust, maar eerder een secundair effect van infrastructuurle planning en willekeurige groei. Een stadsregio lijkt vandaag de dag daarom in retrospectief gedefinieerd. Met dat in het achterhoofd: wat kan het spoor de stedelijke regio tussen Luik en Maastricht bieden?

Curator, grafische identiteit en ruimtelijke vormgeving Christopher de Vries
Bezoekers 464

Debat

Openingsdebat De Euregio ontspoord?

27 juni 2019

met gedeputeerde Rijksinfrastructuur Hubert Mackus, Rijksadviseur voor de Fysieke Leefomgeving Daan Zandbelt, Philippe Bulinckx van internationale betrekkingen van NMBS en curator Christopher de Vries.

Een debat over ambitieuze visies over efficiënte mobiliteit. Wordt de Maasvallei straks door een coagulatie van willekeurige ontwikkelingen en projecten gekenschetst? Of kan er een meer ambitieuze en gedeelde visie over efficiënte mobiliteit uit naar voren komen, slimme stads-groei, duurzame energie en ecologische structuren? En als dat het geval is, kan de spoorwegverbinding tussen Luik en Maastricht dan instrumenteel zijn in zo'n samenwerkingsvisie?

Moderator Saskia van Stein
Bezoekers 78

2.6 Embracing.Exchange

28 juni – 7 juli 2019

In het Sphinxkwartier vond opnieuw Embracing.Exchange plaats, een samenkomen van de tentoonstellingen CRAFT, SHINE en GENERATION KÖLN over kunst en design uit de regio's Keulen, Eindhoven en Maastricht. Verspreid leggen de exposities een verband met het aanwezige erfgoed en de bestaande lokale initiatieven. Bij Bureau Europa werden de tentoonstelling SHINE en GENERATION KÖLN gefaciliteerd. De drie regio's delen een rijk industrieel verleden, ieder in een afzonderlijke regio in een andere tijd. Dit DNA wordt door een vijftigtal exposanten uit deze gebieden anno 2019 herontdekt. Het inspireert hen tot hedendaags, postindustriële design. De conceptuele en betekenisvolle ontwerpen die getoond werden, verenigden vakmanschap en verbeeldingskracht.

Curator Maurer United Architects
Grafische identiteit Boy Bastiaens
Bezoekers 188

Themabijeenkomst Exchange Academy

4 juli 2019

met moderatoren Sanne Janssen en Saskia van Stein

In het kader van Embracing.Exchange vond er een themabijeenkomst plaats voor studenten en onderwijsinstellingen. Het tweeledige programma bestond uit een onderdeel dat inging op het aanbod en de doorstroom in het creatieve industrie-onderwijs en naar de praktijk, met sprekers namens Valuas College Venlo, Vista College Maastricht en Zuyd Hogeschool Maastricht. Het tweede gesprek, over internationalisering en grensoverschrijdende samenwerkingen, gemodereerd door Saskia van Stein, werd voor rekening genomen door de designers Aaron Rahmlow von Lüpke, Maurice Mentjens en Boy Bastiaens. Na afloop van het programma vond er bij Bureau Europa een cocktail plaats.

Moderatoren Sanne Janssen en Saskia van Stein
Bezoekers 36

Foto's: Moniek Wegdam

2.7 Publieke Geheimen. Een architectuur van de Limburgse beeldcultuur

29 augustus – 6 oktober 2019

Jij weet het. Ik weet het. Zij daar weten het ook. Als het ons wordt gevraagd? Dan weten wij van niets. Een publiek geheim kent iedereen, maar weet officieel niemand. Ook de beeldcultuur van deze regio is zo'n publiek geheim. Wat zijn de specifieke beelden waarin wij ons herkennen? Geïnspireerd door de situationistische geschriften van Ken Knabb – een tegencultuur die de 'wetenschap van het dwalen' verheerlijkt – maakte de tentoonstelling Publieke Geheimen een eerste aanzet voor een staalkaart van de actuele beeldcultuur. Beeld, beeldvorming en beeldcultuur hebben een relatie, zo niet ongekende grip op ons Zelfbeeld.

Architectuur is gestolde geschiedenis, geeft primair bescherming en daarnaast cultureel uitdrukking aan de heersende Zeitgeist. We herkennen onszelf in de omgeving, ons huis, de straat, stad en regio waarmee we ons Zelf identificeren. Maar we zijn ons niet altijd bewust van alle, al dan niet visuele, codes en machtsstructuren die in onze ontworpen omgeving, van stad

tot landschap, besloten liggen: materieel, religie, cultureel, gender, verschillende etnische achtergronden. Telkens weer stelt Bureau Europa 'publieke geheimen' aan de orde en worden aspecten van onze regionale beeldcultuur in internationaal perspectief gethematiseerd.

Curatoren Lene ter Haar en Saskia van Stein
Grafische identiteit Janneke Janssen
Bezoekers 1472

Curatortours

Curatortours door de tentoonstelling

31 augustus 2019

met curator Saskia van Stein en Simone Schuffelen

Deelnemers 67

Lezing

Beeldvorming en -cultuur in Limburg: fotografen aan het woord

24 september 2019

met George Meijers, Tineke Kambier, Mike Moonen,
Remy Kroese en Marlies Vermeulen van Dear Hunter en
René Gabriëls van Universiteit Maastricht

In de lezing werd de regionale beeldcultuur toegelicht en gespiegeld aan een internationaal perspectief. Wat maakt de herkenbaarheid van een omgeving, een identiteit, ons Zelf? Hoe en waarom ontlenen we onze identiteit aan die kleine dingen waar we, als we erover nadenken, nog niet eens echt onze vinger op kunnen leggen. Bestaat er zoiets als de Limburgse identiteit en zo ja, wat is dat dan eigenlijk? Wat ziet de fotograaf, wat wij niet zien?

Moderator Saskia van Stein

Bezoekers 78

Foto: Moniek Wegdam

2.8 New Fashion Narratives

17 oktober – 3 november 2019

Foto: Laura Knipsaël

Deze tentoonstelling vormde een prelude op het jaarlijkse FASHIONCLASH Festival. De modeontwerpers die centraal stonden in de expositie vatten mode op als missie. Ze behoren tot een generatie ontwerpers die de grenzen van hun discipline onderzoeken en het systeem en de mode-industrie bevragen. Met hun werken begeven ze zich tussen de transdisciplinaire domeinen van mode, social design en beeldende kunst en introduceren ze alledaagse, eigentijdse thema's en nieuwe narratieven voor mode.

Curator FASHIONCLASH

Grafische identiteit Lonneke van der Palen

Bezoekers 375

Openingsdebat

Fashion Talk: New Business Models

17 oktober 2019

met modeontwerpers Cédric Vanhoeck, Amber Jae Slooten, Lidewij van Twillert en Flora Miranda

De tentoonstelling werd geopend met de Fashion Talk. De sprekers waren alle modeontwerpers die hun artistieke vaardigheden weten te combineren met onder-

nemerschap en zo nieuwe, duurzame businessmodellen voor mode introduceren. Na korte presentaties van hun werk, dat bij Bureau Europa te zien was, gingen ze met elkaar in discussie.

Moderator Saskia van Stein

Bezoekers 52

Curatortours

Curatortours door de tentoonstelling

2 en 3 november 2019

met Laurie Bessems, Iris Claessens, Nicky Cremers en Lindsay Zwaan

Deelnemers 91

Foto: Moniek Wegdam

2.9 Landschap als Cult. Een andere kijk op onze natuur

28 november 2019 – 3 mei 2020

In deze tentoonstelling staat de verhouding tussen mens en landschap, cultuur en natuur op scherp. Het landschap om ons heen is altijd het podium van ons handelen geweest, maar zijn we dat podium niet bijna ontgroeid? Willen we of kunnen we ons nog wel verbonden voelen tot de natuur, nu steeds meer tot ons doordringt hoe desastreus de Mens haar behandeld heeft? Of voelen we ons toch meer genegen het landschap naar ons toe te trekken, of zelfs meer en meer weer in de natuur te staan?

Zijn de Oostvaardersplassen een realistische verbeelding van een oer-Nederlands landschap? Hoe Romantisch is ons beeld van de natuur vandaag de dag? Zijn we nog zelfredzaam? Kunnen technologie en landschapsarchitectuur ons helpen milieuteloorgang om te keren?

De tentoonstelling belicht de Romantische beleving van de natuur versus de rauwe werkelijkheid van cultivering. Landschapsarchitectuur analyseert van oudsher het historische domein: de juiste balans tussen ecologie, biodiversiteit en cultuur in één ruimtelijk ontwerp. Maar wat gebeurt er als je het landschap niet horizontaal benadert maar verticaal construeert, van archeologie tot satelliet? Welke lagen worden er onthuld, welke betekenisgevingen liggen er schuil in de natuur om ons heen?

Curator Saskia van Stein
Co-curator Remco Beckers
Grafische identiteit Nina van Tuikwerd
Ruimtelijke vormgeving Saskia van Stein
Bezoekers in 2019 960

2.10 OVERIGE RANDPROGRAMMA'S

Lezing

De schatkamer van Dom Hans van der Laan

16 maart

met architectuurhistorica Caroline Voet, voorzitter van de Van der Laan Stichting Joost Schrijnen en architect Jo Coenen

Het archief van Van der Laan, bekend om zijn maatverhoudingen rondom het plastisch getal, bestaat uit duizenden tekeningen, geschriften en objecten en wordt bewaard in het Benedictijnerklooster in Mamelis, naar een ontwerp van zijn hand en waar hij woonde en stierf. Het Schatkamerproject van Caroline Voet ontsluit deze grote hoeveelheid materiaal voor een breed publiek en voor studiedoeleinden en geeft inzicht in zijn theorie en praktijk.

Moderator Saskia van Stein

Bezoekers 44

Lezing

De bijzonderheden van de moderne Spaanse architectuur

3 april 2019

met architectuurhistorica Suzanne Roelofs

In deze lezing, aangeboden door Circulo Cervantes Maastricht, werd ingegaan op waarom de Spaanse architectuur zo bijzonder wordt gevonden – zeker in Maastricht, waar een Calatrava Campus had kunnen staan, is dat geen oninteressante vraag. Architecten als Santiago Calatrava, Rafael Moneo, Enric Miralles en Nieto Sobejano zijn wereldwijd verantwoordelijk voor nieuwe musea, bijzondere onderwijsgebouwen, opmerkelijke kantoorgebouwen en spraakmakende infrastructuur. Kun je dan van een typisch Spaanse stijl spelen?

Moderator Saskia van Stein

Bezoekers 78

Lezing

Helden van Hier 25 april 2019

met grafisch ontwerper Boy Bastiaens

Elk jaar zet Bureau Europa een ontwerper of architect, die zijn of haar stempel heeft gedrukt op het culturele landschap van Maastricht, in de spotlights. Bastiaens' omvangrijke oeuvre bevat voor ieder merk een eigen verhalende en beeldende stijl, met tactiele elementen, etnische en folkloristische verwijzingen en de speelse, zwierige beletteringen ontleend aan de interessante gevelbeletteringen in Maastricht.

Moderator Saskia van Stein

Bezoekers 69

Rondleiding

Rondleiding door Belvédère op aanvraag van Rotary

19 mei 2019

met René Brouwers en Lambert Smeets

Deelnemers 55

Rondleiding

Rondleidingen door de Timmerfabriek

18 mei en 15 juni 2019

met architecten Marc en Nicole Maurer

Deelnemers 45

Lezing

De meervoudige ontwerppraktijk in de 21e-eeuwse architectuur

22 mei 2019

met architecten Thijs van Spaandonck en Mark Feron

In een veranderende maatschappij veranderen ook de thema's, de opgave, de organisatievormen en daarmee de rol van de architect. The Cloud Collective en Architectenzaak gaven in deze lezing inzicht op hun portfolio en de opgave die ze daarmee adresseren. Waar in de 20e-eeuwse architectuur vooral het individuele genie gevierd werd, werken veel bureaus nu samen, pakken ze andere opgaves op en heeft de eindgebruiker een prominente rol.

Moderator Saskia van Stein
Bezoekers 21

Lezing

De verborgen interieurs van Maastricht

21 juni 2019

met stads- en bouwhistorici Servé Minis, Joes Minis en Coen Eggen

Wegens onverwacht grote belangstelling, met ruim 990 geïnteresseerden en 300 aanmeldingen, werd deze wandeling voor een groep die zich eerder had aangemeld maar door drukte niet kon meewandelen opnieuw georganiseerd.

Deelnemers 77

Lezing

César Manrique: architect en beschermer van Canarisch erfgoed

13 november

met kunsthistoricus Francisco Galante

In deze Spaanstalige lezing, aangeboden door Circulo Cervantes Maastricht, werd het werk, gedachten- en erfgoed van de Lanzarotische kunstenaar en architect César Manrique onder de loep genomen. Lang voor het ecologisch bewustzijn gemeengoed werd, ont-

wikkelde hij een integrale manier om met de natuur te ontwerpen. Een betere wereld was volgens hem alleen dan mogelijk als mens en natuur in eendracht samenwerken. Centraal kenmerk van zijn oeuvre is de sculpturale enscenering, waarbij hij de schoonheid van de bestaande natuur laat zien en in harmonie brengt met de mens.

Moderator Jan Joosten, presidente van Circulo Cervantes Maastricht
Bezoekers 56

Debat

Sterren voor de Stad: Omgevingsvisies & het Maastrichtse zelfbeeld

21 november 2019

met stadsfilosoof Govert Derix en projectleider Omgevingsvisie Tim van Wanroij

The Parliament of Things is een speculatief idee van Bruno Latour dat dieren, planten, dingen en mensen op gelijke hoogte met elkaar stelt: een gedehumaniseerd wereldbeeld waar beleidsmakers maar ook ontwerpers inspiratie uit kunnen trekken. Kan de nieuwe Omgevingsvisie van de gemeente Maastricht, de strategische visie voor de fysieke leefomgeving en gewenste ontwikkelrichting van de stad naar 2040, hier een voorbeeld aan nemen? Hoe kan Maastricht mooier, gezonder, aantrekkelijker gemaakt worden en de bestaande leefomgeving beschermd en behouden blijven?

Moderator Floor van Spaandonck
Bezoekers 47

2.11 OVERIGE EVENEMENTEN

Museumnacht Maastricht

12 april 2019

Voor de vierde maal werd de Museumnacht Maastricht georganiseerd. Bij dertien kunstvenues werd een uitgebreid programma georganiseerd dat in het teken stond van Lost in Space. Bij Bureau Europa opende de tentoonstelling Digitaal Dilemma tijdens de Museumnacht: een avond waar complottheorieën, big data, gepersonaliseerde algoritmes en intelligente machines elkaar ontmoeten. Met rondleidingen door de tentoonstelling, participatieve performances gedurende de hele avond, muziek en geënceneerde analogiteit, bood Bureau Europa voor elk wat wils.

Bezoekers 573

Foto: Moniek Wegdam

Dag van de Architectuur

15 juni 2019

De jaarlijkse Dag van de Architectuur stond in het teken van collectief particulier opdrachtgeverschap (CPO). Deze vorm van bouwen, waarbij toekomstige bewoners zelf projectontwikkelaar zijn, wint aan populariteit. Maar wat komt hierbij kijken? Het programma bestond uit een debat met architecten Mathieu Bruls en Rik Martens en CPO-bewoner Titus Panhuijsen over hun ervaringen met de CPO-projecten De Sphinx tuin en Les Mouleurs, waarvan de bouwplaatsen later bezocht konden worden. Architecten Marc en Nicole Maurer gaven een rondleiding door hun verbouwde Muziekgieterij.

Deelnemers 147

Bruis x Het Parcours

30 augustus – 1 september 2019

In 2019 werkten Bruis Maastricht en Het Parcours voor het eerst samen om overkoepelend de opening van het culturele seizoen te verzorgen op het evenemententerrein in het Frontenpark. Samenwerking, innovatie en doorontwikkeling stonden centraal met als uitgangspunten nieuwe kunstvormen en spannende programmering. Bureau Europa bood een aantal rondleidingen aan door de pas geopende tentoonstelling Publieke Geheimen door curator Saskia van Stein.

Deelnemers 67

Maastricht Photo Festival

20 – 29 september 2019

Tijdens het eerste Maastricht Photo Festival werden lokale fotografen gepresenteerd, wiens werk het snijvlak tussen artistieke en geografische perspectieven opzoekt. Het festival viert diversiteit en moedigt aan tot creativiteit, een zoektocht naar de grenzen van de traditionele fotografie. Er werden talloze lezingen, workshops, portfolio reviews, rondleidingen, besprekingen en tentoonstellingen in binnen- en buitenlocaties georganiseerd. Bij Bureau Europa heeft een paneldiscussie plaatsgevonden over de Limburgse beeldcultuur en was de tentoonstelling Publieke Geheimen gratis te bezoeken.

Bezoekers 684

Once Upon A Town

19 en 20 oktober 2019

Deze tweede editie van het jaarlijkse cultuur- en stadsverhalenfestival, onder de nieuwe naam Once Upon A Town, bracht verhalen samen over de (on)bekende creatieveling en lokale legendes van de gewone mens. Een ode aan Maastricht, haar inwoners en de verteltraditie. Aan de hand van een aantal routes door de stad en in het bijzonder haar wijken, kregen de bezoekers een uniek kijkje in de kunst-, architectuur- en designwereld.

De routes waren gevuld met workshops, lezingen, lokale documentaires, presentaties, screenings, (geuren-luister) rondleidingen, optredens, open ateliers en etentjes op (on)bekende locaties.

Deelnemers 920

Foto: Laura Knipsaël

FASHIONCLASH Festival

1 – 3 november 2019

Gedurende het jaarlijkse, driedaagse FASHIONCLASH Festival, kregen meer dan honderd ontluikende ontwerpers en performers van over de hele wereld de kans hun werk aan een divers en internationaal publiek te tonen. Het multidisciplinaire programma bestond uit modeshows en presentaties, prijsuitreikingen, fashion talks, theater en dans en de tentoonstelling New Fashion Narratives bij Bureau Europa. Dat weekend werden er ook vijf drukbezochte rondleidingen georganiseerd door enkele van de in de tentoonstelling gepresenteerde modeontwerpers.

Bezoekers 135

3.

Management rapportage

3.1 Organisatie

Bureau Europa is een stichting met een Raad van Toezicht:

- Prof. dr. P.M.J.E. Tummers (voorzitter), emeritus-hoogleraar en voormalig Decaan Faculteit der Cultuurwetenschappen Universiteit Maastricht
- Prof. Ir. F. Humblé, hoogleraar bij de RWTH en architect/stedenbouw
- C.J.N.M. Jacobs, voormalig wethouder Financiën, Economie en Cultuur van de Gemeente Maastricht
- Dr. Vivian van Saaze, Universitair Hoofddocent bij de Faculteit der Cultuur- en Maatschappijwetenschappen en Directeur Maastricht Centre for Arts and Culture, Conservation and Heritage (MACCH), Universiteit Maastricht

Bureau Europa heeft 2,5 fte medewerkers in vaste dienst:

- Saskia van Stein, tot 1 oktober 2019, directeur/bestuurder.
- Floor van Spaendonck, sinds 1 oktober 2019 directeur/bestuurder.
- Remco Beckers, sinds 2017 als projectcoördinator en curator werkzaam.
- Agnes Paulissen, sinds 2006 als coördinator interne zaken werkzaam.

Alle andere functies zijn freelance ingevuld door communicatiemedewerker Joyce Larue, grafisch ontwerper Lyanne Polderman, suppoosten Fran Hoebergen, Leonie Luger, Jet Nuij, Simone Schuffelen en vrijwilliger Marleen Houben. Bureau Europa werkt voor de administratie en boekhouding samen met ART BURO LIMBURG en voor de accountantscontrole met A&D-accountants Maastricht. Bureau Europa heeft een solide basis die flexibel kan groeien met de inzet van de freelancers.

3.2 Financieel management

Balans tussen uitvoering activiteiten, financiële positie.

Het programma van Bureau Europa wordt door de Gemeente Maastricht, de Provincie Limburg en het Stimuleringsfonds voor Creatieve Industrie meerjarig gefinancierd. Daarnaast wordt er per activiteit gekeken naar aanvullende financiering en/of samenwerkingen om de uitvoering zo optimaal mogelijk uit te voeren. Per activiteit zijn de kosten begroot in de jaarbegroting, c.q. -uitvoering.

Betalingen worden uitgevoerd nadat een betalingsverzoek is gecontroleerd door de budgethouder, de verantwoordelijke voor een project. Daarna registreert de coördinator de factuur in het administratieprogramma Exact. De betaling wordt uitgevoerd met een vierogen-beleid: de coördinator zet betalingen klaar en de directeur/bestuurder voldoet de betalingen. De uitvoering en controle vallen onder de verantwoordelijkheid van de directeur/bestuurder en worden gecontroleerd door de Raad van Toezicht.

De Raad van Toezicht komt minimaal vier keer per jaar bijeen en de voorzitter houdt maandelijks contact met de directeur en is in overleg met de raadsleden en tevens de eerste aanspreekpersoon voor het financieel toezicht.

Voor de uitvoering van de activiteiten tracht bureau Europa zo duurzaam mogelijk te opereren door onder andere materialen te hergebruiken en in te zetten op het gebruik van bestaande materialen, communicatie, kennis en kunde van partners.

De algemene kosten van Bureau Europa (huisvesting, vaste staf, kantoorkosten) zijn separaat begroot maar kunnen niet gezien worden als overhead omdat het huis, de staf en de kantoorkosten gekoppeld zijn aan de uitvoering van de activiteiten en hiervoor worden ingezet.

3.3 Marketingactiviteiten, financieringsstrategie en prijsstrategie

Bureau Europa heeft een publiciteits- en marketing-aanpak met een doorlopende inzet inzake de nieuwsbrieven, sociale media en de website. Inzake de evenementen is er steeds een verschillende aanpak met een wisselende ontwerper en strategie. In 2019 is er een nieuwe website ontwikkeld en een vernieuwing van mailingsystemen onderzocht. Zowel de website als de mailingsystematiek worden in 2020 verder ontwikkeld. Drukwerk zoals posters, flyers en publicaties voor exposities worden op maat ontworpen. De voertaal is telkens Nederlands en Engels.

Voor de marketing heeft Bureau Europa een free publicity-strategie middels de samenwerking van partners

en kruisbestuiving van het elkaar benoemen in publiciteitsuitingen. Ook voert Bureau Europa een bescheiden prijsstrategie met alleen kaartverkoop voor de tentoonstellingsbezoekers: los van reguliere kaartverkoop is er vrije entree voor de museumjaarkarthouders en is er ruimte voor studentenkorting. Lezingen en rondleidingen zijn vrij toegankelijk met het oog op laagdrempeligheid.

3.4 Risicomanagement

Strategie bij tegenvallende inkomsten

Bureau Europa heeft een begrotingsstrategie opgezet waarbij het activiteitenprogramma snel kan worden bijgesteld als er overschrijdingen plaatsvinden. De Raad van Toezicht wordt zo snel mogelijk ingelicht als er overschrijdingen van meer dan 10% plaatsvinden. In 2019 is er tussentijds een overschrijding van de begroting opgetreden die in het lopende jaar ook is gecorrigeerd met bezuinigingen. De bestuurder en Raad van Toezicht hebben afgesproken in 2020 afspraken vast te leggen over opbouw eigen vermogen, modellen voor exit-strategie en liquiditeit.

SWOT-analyse

Bureau Europa werkt jaarlijks met een SWOT-analyse om de risico's in kaart te brengen. De directeur/bestuurder stuurt op de verbeterpunten en tracht de risico's voor de organisatie beheersbaar te maken. Hierover legt de directeur/bestuurder verantwoording af aan de Raad van Toezicht. De focus voor de eerste periode ligt op financieringsmix, professionalisering van de communicatie en publieksbereik en participatie.

Sterkte	Kans
<ul style="list-style-type: none"> • Unieke instelling waar aandacht is voor zowel architectuur als design in Maastricht en Limburg, gekoppeld aan ontwikkeling en reflectie. • Rijk en divers programma gewaardeerd door het vakpubliek. • Veelal zelf ontwikkelde tentoonstellingen en diverse projecten buiten de muren van de instelling. • Sterk netwerk, zowel op persoonlijk als op institutioneel niveau. • Regelmatig projecten uitvoeren in opdracht. • Succesvol in verkrijgen van landelijke additionele middelen. • Relevante partner voor reflectie op stadsontwikkeling in de regio. 	<ul style="list-style-type: none"> • Groeimogelijkheden doelgroep. • Uitbouwen van waardevolle samenwerkingen/netwerk. • Ontwikkelen educatieprogramma. • Rol van betekenis in te ontwikkelen Sphinxkwartier in Maastricht. • Uitbreiding eigen inkomsten. • Opnieuw mogelijkheden voor landelijke additionele middelen. • Posities van Limburg en de Euregio bieden unieke voeding voor het programma. • Lokaal is er een sterk draagvlak en interesse voor programmering gekoppeld aan de cultuur, het landschap van Limburg en de Euregio. • Geweldige ligging in het Sphinxkwartier, Limburg en de Euregio.
Zwakte	Bedreiging
<ul style="list-style-type: none"> • Gebouw nodigt aan de buitenkant (nog) niet uit. • Het programma is (nog) onvoldoende laagdrempelig. • Personele onderbezetting. • Te weinig aandacht en middelen voor marketing en communicatie. • Te rijk programma, te veel activiteiten. • Weinig ruimte om in te gaan op samenwerkingsverzoeken. 	<ul style="list-style-type: none"> • Afhankelijkheid van (overheids)subsidie. • Scheve verhouding tussen hoeveelheid activiteiten en personele middelen. • Voorrang podiumkunsten bij (landelijke) besteding van middelen i.p.v. voor architectuur (herijking cultuursector). • Hogere huur in de toekomst. • Reputatie van hoogdrempelige, niche programmering. • Weinig ruimte voor HR-ontwikkeling.

3.5 Toelichting Financiën 2019

Bureau Europa sluit het jaar positief af, het accountantsverslag geeft hiervan een gedetailleerd verslag. Voor het bestuursverslag geven we hierbij een korte toelichting bij de resultaten in relatie tot de eerder gemaakte jaarbegroting.

In 2019 zijn de directe inkomsten zijn hoger dan begroot, door het aangaan van samenwerkingen is er €9.050 aan coproductiebijdrage en zijn er additionele gelden binnengehaald ad €19.000. Hierdoor worden de publieksinkomsten die lager zijn uitgevallen gecorrigeerd.

De subsidiebijdragen zijn hoger dan begroot. Door de indexering die door de subsidiënten is toegepast en door een projectsubsidie van de Gemeente Maastricht (Once Upon A Town), zichtbaar onder de overige Publieke middelen ad €31.180.

De beheerlasten personeel zijn een klein stukje hoger uitgevallen dan begroot. Dit heeft te maken met een éénmalige afboeking van openstaande pensioenlasten. De beheerlasten materieel zijn hoger uitgevallen en dit is grotendeels te wijten aan de huur (€22.806,62 hoger). Daarnaast zijn er meer overige algemene kosten geweest door de bijdragen aan de Museum Verrein en museumvereniging (€3.3300). Het restant van de meerkosten is een samengaan van verschillende posten.

De activiteitenlasten personeel zijn een stuk hoger uitgevallen door activiteiten die niet begroot waren waaronder Once Upon A Town en een overschrijding op het project Digital Dilemma. Door het vervallen van het project Summer School is het effect van de overschrijding geminimaliseerd. Daarnaast zijn er nog overschrijdingen op onder andere Stucco Storico en Landschap als Cult.

Dat er geld over is op activiteitenlasten materieel komt doordat de post onvoorzien onder overige activiteiten ad €20.500 gedurende het jaar verdeeld wordt over de daadwerkelijke uitgaven. Dit kan ook activiteitenlasten personeel zijn of marketing. Hierdoor worden de uitgaven van activiteitenlasten materieel automatisch lager dan begroot. Ook het project Summer School dat geen doorgang heeft gevonden zorgt voor een vrijval ad €10.380.

Inzake de post Marketing heeft een kleine overschrijding plaatsgevonden en met betrekking tot de post Organisatie Algemeen zijn geen nieuwe bijzonderheden te melden. De afwijkingen zijn verklaard zijnde de huur en de eenmalige afboeking van de pensioenlasten.

Toelichting op de projectfinanciën:

- Expositie Stucco Storico: deze tentoonstelling komt over van 2018. Een deel van de begroting 2018 is gebruikt om in 2019 af te kunnen ronden. Er zijn nog kosten nagekomen waardoor het totaal tekort is opgelopen naar €2.097,96
- Expositie Digitaal Dilemma had een overschrijding: het tekort op dit project is uiteindelijk uitkomen op €21.004,46
- Project Summer School is vervallen, het vrijgekomen bedrag ad €40.000 is opgenomen bij "niet begroot".
- Landschap als Cult (voorheen Wereld als Woud) is gestart in het najaar 2019 en zal een overlap hebben naar 2020. Na de bezuinigingen is er afgesproken uit te komen op een overschot ad €12.800. We hebben het bedrag dat nog te spenderen is voor dit project meegenomen naar 2020.
- Overige samenwerkingen zijn alle samenwerkingen die Bureau Europa is aangegaan en begroot zijn: Lezingen, Museumnacht en Dag van de Architectuur.

Samenvattend kan Bureau Europa op financieel gebied tevreden terugkijken op 2019; meer plannen zijn gerealiseerd en het tekort dat werd opgemerkt is tijdig opgevangen door hierop met de projectbegrotingen te anticiperen. Het geprognostiseerde resultaat voor 2019 was positief, namelijk €4.316,66 en door de vrijval van verschillende algemene kostenposten is het daadwerkelijke resultaat nu bijna verdubbeld.

4.

Jaarrekening

Inhoud jaaropgave

Balans	30
Staat van baten en lasten	31
Toelichting op de balans en de staat van baten en lasten	32
Accountantsverklaring	39

BALANS

per 31 december 2019

met vergelijkende cijfers per 31 december 2018

Activa		2019	2018
			bedrag in euro's
Vaste activa			
Materiële vaste activa	[1]	1.458	1.433
		<u>1.458</u>	<u>1.433</u>
Vlottende activa			
Vorderingen	[2]		
Debiteuren		530	313
Overige vorderingen en overlopende activa		53.764	37.999
		<u>54.294</u>	<u>38.312</u>
Liquide middelen	[3]	44.386	140.191
		<u>100.138</u>	<u>179.936</u>

Passiva

Eigen vermogen			
Algemene reserve	[4]	26.818	2.066
Provinciale egaliseringsreserve		0	15.935
		<u>26.818</u>	<u>18.001</u>
Schulden op korte termijn			
Crediteuren en overige schulden	[5]	36.783	31.688
Overlopende passiva		36.537	130.247
		<u>73.320</u>	<u>161.935</u>
		<u>100.138</u>	<u>179.936</u>

per 31 december 2019	met vergelijkende cijfers per 31 december 2018		
STAAT VAN BATEN EN LASTEN	2019	Begroting	2018

bedrag in euro's

BATEN				
Directe opbrengsten				
Publieksinkomsten	[6]	5.785	13.000	17.100
Overige inkomsten	[7]	40.230	0	30.750
Bijdragen uit private middelen	[8]	19.000	0	0
		<u>65.015</u>	<u>13.000</u>	<u>47.850</u>
Structurele subsidie Provincie	[9]	32.363	30.000	30.446
Structurele subsidie Gemeente	[10]	219.363	215.000	163.627
Overige subsidies uit publieke middelen	[11]	212.471	211.000	104.784
		<u>464.196</u>	<u>456.000</u>	<u>298.857</u>
TOTALE BATEN		<u>529.211</u>	<u>469.000</u>	<u>346.707</u>
 LASTEN				
Beheerlasten personeel	[12]	162.333	160.120	155.658
Beheerlasten materieel	[13]	133.897	101.950	47.483
Totaal Beheerlasten		<u>296.231</u>	<u>262.070</u>	<u>203.141</u>
Activiteitenlasten personeel	[14]	129.752	89.488	85.794
Activiteitenlasten overige kosten	[15]	94.130	112.130	68.642
Totaal Activiteitenlasten		<u>223.882</u>	<u>201.618</u>	<u>154.435</u>
TOTALE LASTEN		<u>520.113</u>	<u>463.688</u>	<u>357.576</u>
SALDO UIT GEWONE BEDRIJFSUITOEFENING VOOR FINANCIËLE LASTEN		<u>9.098</u>	<u>5.313</u>	<u>-10.870</u>
Saldo rentebaten/-lasten		-281	-1.000	-285
Saldo bijzondere baten/lasten		0	0	0
EXPLOITATIERESULTAAT		<u>8.817</u>	<u>4.313</u>	<u>-11.155</u>
Verdeling volgens controleprotocol Provincie:				
Naar Provinciale Egalisatiereserve		0		-1.004
Naar algemene reserve		8.817		-10.151
		<u>8.817</u>		<u>-11.155</u>

TOELICHTING OP DE BALANS EN DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

ALGEMEEN

Stichting Bureau Europa heeft ten doel, het zonder winstoogmerk, bijeenbrengen, behouden en toegankelijk maken van collecties, archieven, bibliotheek en documentatie op het gebied van de Nederlandse architectuur en stedenbouw en het bevorderen van de kennis van en de belangstelling voor de culturele aspecten van de gebouwde omgeving en daarmee het stimuleren van de ontwerpende vakgemeenschap alsmede het verrichten van al hetgeen met het vorenstaande verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn.

Toegepast worden de grondslagen volgens Richtlijn 640 van de Raad voor de Jaarverslaggeving. De bepalingen van Titel 9 van Boek 2 BW worden, hoewel formeel niet verplicht, toegepast voor zover dat het inzicht ten goede komt. Verder worden de bepalingen van het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020 gevolgd.

Continuïteit

Stichting Bureau Europa is in hoge mate afhankelijk van subsidies. De belangrijkste subsidieverstrekkers, te weten de gemeente Maastricht, het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie en de Provincie Limburg, hebben hun bijdragen toegezegd voor de cultuurplanperiode 2017-2020. De begrotingen over deze jaren zijn hierop gebaseerd. Er is nog geen zekerheid met betrekking tot de subsidies in de nieuwe planperiode 2021-2024. De aanvragen daarvoor zijn lopende. De begrotingen zijn vooralsnog gebaseerd op toekenning van de subsidies conform de lopende aanvragen. De verwachting is dat er in de loop van 2020 duidelijkheid zal komen omtrent de toekenning. Bij het aangaan van verplichtingen wordt rekening gehouden met deze onzekerheid. Ondanks dat er sprake is van een materiële onzekerheid is er geen sprake van ernstige twijfel omtrent de vraag of de stichting in de komende tijd aan haar verplichtingen zal kunnen doen. Om die reden zijn de grondslagen van waardering en resultaatbepaling gebaseerd op de veronderstelling van continuïteit.

WAARDERINGSGRONDSLAGEN

Tenzij hieronder anders vermeld, worden activa en passiva gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen kostprijs verminderd met afschrijvingen. De afschrijvingen worden lineair toegepast, rekening houdend met de verwachte economische levensduur en de verwachte restwaarde aan het einde van de economische levensduur. Op investeringen gedurende het boekjaar wordt naar tijdsgelang afgeschreven.

Overige vorderingen en overlopende activa

De overige vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Zo nodig wordt met een voorziening voor oninbare vorderingen rekening gehouden.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

De kortlopende schulden hebben een looptijd van minder dan 1 jaar.

GRONDSLAGEN VAN RESULTAATBEPALING

Het resultaat wordt bepaald op basis van historische kosten. De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Verliezen worden genomen zodra deze zich manifesteren. Baten worden verantwoord zodra deze zijn gerealiseerd.

De baten betreffen de toegezegde bedragen uit hoofde van subsidies en andere sponsoren en donateurs, alsmede de andere ontvangsten uit hoofde van de georganiseerde activiteiten.

Onder de lasten wordt verstaan alle directe en indirecte kosten, inclusief rentekosten.

per 31 december 2019		met vergelijkende cijfers per 31 december 2018	
SPECIFICATIES BIJ DE BALANS		2019	2018
		bedrag in euro's	
Vaste activa			
[1]	Materiële vaste activa	Bedrijfs- inventaris	TOTAAL
	<u>Per 1/1</u>		
	Aanschafwaarde	3.352	3.352
	Cumulatieve afschrijvingen	-1.919	-1.919
	Boekwaarde	<u>1.433</u>	<u>1.433</u>
	<u>Mutaties boekjaar</u>		
	Investerings	908	908
	Afschrijvingen	-883	-883
	Mutaties boekjaar	<u>25</u>	<u>25</u>
	<u>Per 31/12</u>		
	Aanschafwaarde	4.260	4.260
	Cumulatieve afschrijvingen	-2.802	-2.802
	Boekwaarde	<u>1.458</u>	<u>1.458</u>
	Afschrijvingspercentages	<u>26%</u>	<u>26%</u>
[2]	Vorderingen		
	Debiteuren		
	Diversen	530	313
		<u>530</u>	<u>313</u>
	Overige vorderingen en overlopende activa		
	Vooruitbetaalde kosten		
	Diversen	8.442	1.157
		<u>8.442</u>	<u>1.157</u>
	Overige vorderingen en overlopende activa		
	Pensioenpremies	0	2.578
	Overige overlopende activa	104	479
		<u>104</u>	<u>3.057</u>
	Nog te ontvangen subsidies		
	Gemeente Maastricht Regulier 2018	0	16.363
	Gemeente Maastricht L'Art Pour Elkaar	3.075	3.075
	Gemeente Maastricht Regulier 2019 10%	16.592	0
	Gemeente Maastricht Once Upon a Town 2019	3.118	0
	Huis vd Kunsten Once Upon a Town 10%	200	0
		<u>22.985</u>	<u>19.438</u>
	Nog te ontvangen belastingen	22.233	14.347
	Totaal overige vorderingen en overlopende activa	<u>53.764</u>	<u>37.999</u>

per 31 december 2019 met vergelijkende cijfers per 31 december 2018

VERVOLG SPECIFICATIES BIJ DE BALANS

2019

2018

bedrag in euro's

[3]	Liquide middelen		
	Kas	2.740	675
	Rabobank Rekening-courant	7.343	9.404
	Rabobank BedrijfsTelerekening	32.509	127.728
	Rabobank Verenigingsrekening	2.045	2.521
	Rabobank Creditcard	-250	-137
		<u>44.386</u>	<u>140.191</u>
[4]	Eigen vermogen		
	Algemene reserve		
	Stand per 1 januari	2.066	34.710
	Bij: toevoeging uit het exploitatieresultaat	8.817	-10.151
	Af: toevoeging aan de Provinciale egalisereserve 2016	0	-22.494
	Bij: toevoeging uit de egalisereserve	15.935	0
		<u>26.818</u>	<u>2.066</u>
	Provinciale egalisereserve		
	Stand per 1 januari	15.935	1.864
	Bij: toevoeging uit het exploitatieresultaat	0	* -1.004
	Af: terugbetaling surplus egalisereserve 2016	0	** -7.419
	Bij: toevoeging van de algemene reserve 2016	0	*** 22.494
	Af: vrijval egalisereserve	-15.935	**** 0
		<u>0</u>	<u>15.935</u>

* In de Regeling op het Specifiek Cultuurbeleid is een bepaling opgenomen dat een exploitatieoverschot / -verlies moet leiden tot een toevoeging / onttrekking aan de Provinciale Egalisereserve op basis van het proportionaliteitsprincipe.

** De terugbetaling van de provinciale egalisereserve is uitgevoerd overeenkomstig het schrijven van de Provincie Limburg dd 8 maart 2018 betreffende de vaststelling van de subsidie van de cultuurperiode 2013-2016.

*** De overboeking vanuit de algemene reserve naar de provinciale egalisereserve is uitgevoerd overeenkomstig het schrijven van de Provincie Limburg dd 8 maart 2018 betreffende de vaststelling van de subsidie van de cultuurperiode 2013-2016. Het betreft de correctie van de reserves per 31 december 2016.

**** De overboeking vanuit de provinciale egalisereserve naar de algemene reserve is uitgevoerd overeenkomstig het schrijven van de provincie dd 21 november 2019 betreffende de goedkeuring om de opgebouwde egalisereserve ultimo 2018 (€ 15.150,00) vrij in te zetten.

per 31 december 2019 met vergelijkende cijfers per 31 december 2018
VERVOLG SPECIFICATIES BIJ DE BALANS 2019 2018

bedrag in euro's

[5] Schulden op korte termijn		
Crediteuren en overige schulden		
Schulden aan leveranciers en handelskredieten	27.068	11.732
Overige schulden		
Accountantskosten en administratiekosten	9.500	11.657
Diversen	215	8.300
	<u>9.715</u>	<u>19.957</u>
Totaal crediteuren en overige schulden	<u><u>36.783</u></u>	<u><u>31.688</u></u>
Overlopende passiva		
Vooruit ontvangen bedragen		
Stichting Stimuleringsfonds	7.878	74.500
Stichting Stimuleringsfonds indexatie 2019 - 2020	5.889	11.778
Stichting Stimuleringsfonds 2020	6.500	0
Project Wereld als Woud	6.344	0
Project Stucco Storico	0	9.425
Project Digital Democracy	0	23.500
	<u>26.611</u>	<u>119.204</u>
Reserveringen		
Vakantiegeld	3.775	5.317
Pensioenpremies	2.699	1.762
	<u>6.474</u>	<u>7.079</u>
Belastingen en premies sociale verzekeringen		
Loonbelasting december	3.453	3.865
	<u>3.453</u>	<u>3.865</u>
Diversen	0	100
Totaal overlopende passiva	<u><u>36.537</u></u>	<u><u>130.247</u></u>

Niet uit balans blijvende rechten en verplichtingen

De stichting Bureau Europa is een verplichting aangegaan voor de huur van de ruimte met een jaarlijkse verplichting ad € 65.595. De huurprijs kan jaarlijks worden herzien aan de hand van consumentenprijsindex.

De overeenkomst loopt tot en met 31 december 2023. Mocht de subsidie aan de huurder komen te vervallen heeft de stichting Bureau Europa het recht de overeenkomst tussentijds op te zeggen.

per 31 december 2019

met vergelijkende cijfers per 31 december 2018

SPECIFICATIES BIJ DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

2019 Begroting 2018

bedrag in euro's

BATEN

[6]	Publieksinkomsten		13.000	
	Entreegelden	2.687	0	2.482
	Museumkaarten	2.029	0	1.813
	Diversen	1.068	0	12.805
		<u>5.785</u>	<u>13.000</u>	<u>17.100</u>

[7]	Overige inkomsten			
	Gemeente Maastricht L'Art Pour Elkaar	0	0	30.750
	Gemeente Maastricht Once Upon A Town	31.180	0	0
	Universita Degli Studi di Sena	8.250	0	0
	Diversen	800	0	0
		<u>40.230</u>	<u>0</u>	<u>30.750</u>

De subsidie van de Gemeente Maastricht | L'Art Pour Elkaar wordt na verwachting in 2020 definitief vastgesteld

De subsidie van de Gemeente Maastricht | Once Upon A Town wordt na verwachting in 2020 definitief vastgesteld

[8]	Bijdragen uit private middelen			
	Huis van de Kunsten Once Upon A Town	2.000	0	0
	Stichting Brand Cultuurfonds Once Upon A Town	2.000	0	0
	Stichting DOEN Once Upon A Town	15.000	0	0
		<u>19.000</u>	<u>0</u>	<u>0</u>

[9] De structurele subsidie Provincie over het jaar 2018 is nog niet vastgesteld. Deze wordt na verwachting aan het einde van de cultuurplanperiode 2017-2020 definitief vastgesteld.

De structurele subsidie Provincie over het jaar 2019 is nog niet vastgesteld. Deze wordt na verwachting aan het einde van de cultuurplanperiode 2017-2020 definitief vastgesteld.

[10] De structurele subsidie Gemeente over het jaar 2018 is definitief vastgesteld.
De structurele subsidie Gemeente over het jaar 2019 wordt na verwachting in 2020 definitief vastgesteld.

[11]	Overige subsidies uit uit publieke middelen			
	Stichting Stimuleringsfonds Algemeen	212.471	211.000	104.784
		<u>212.471</u>	<u>211.000</u>	<u>104.784</u>

De subsidie van de stichting Stimuleringsfonds wordt na verwachting aan het einde van de cultuurplanperiode 2017-2020 definitief vastgesteld.

per 31 december 2019	met vergelijkende cijfers per 31 december 2018	
VERVOLG SPECIFICATIES BIJ DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN	2019	Begroting 2018

bedrag in euro's

BEHEERSLASTEN

[12] BEHEERSLASTEN PERSONEEL

Personeelskosten		160.120	
Bruto lonen en salarissen	114.559	0	112.040
Sociale lasten	22.652	0	21.074
Pensioenlasten	11.448	0	11.423
Mutatie vakantiegeldverplichting	9.165	0	8.963
Onkostenvergoedingen	1.862	0	2.131
Correctie pensioenlasten	2.578	0	0
Diversen personeelskosten	70	0	28
TOTAAL BEHEERSLASTEN PERSONEEL	162.333	160.120	155.658

Het aantal werknemers in dienst van de stichting in 2019 was 2 fte
 De bestuurdersbezoldiging die ten laste van de stichting is gekomen gedurende het boekjaar bedraagt 75.011
 De Raad van Toezicht van de stichting is onbezoldigd. 2 fte

[13] BEHEERSLASTEN MATERIEEL

Huisvesting		72.650	
Huur	88.457	0	6.667
Bewaking & beveiliging	592	0	1.278
Verzekering pand en inboedel	4.022	0	4.041
Onderhoud	800	0	0
Schoonmaakkosten	1.606	0	1.100
	95.476	72.650	13.085
Kantoor en overige kosten		29.300	
Kantoorbenodigdheden	1.336	0	1.188
Telefoon/fax/internet	1.404	0	2.337
Accountant/administratie	16.448	0	12.295
Bestuurskosten	0	0	0
Diversen kantoorkosten	13.320	0	14.301
Reis- en verblijfkosten	5.030	0	3.438
	37.538	29.300	33.560
Afschrijvingskosten	883	0	838
TOTAAL BEHEERSLASTEN MATERIEEL	133.897	101.950	47.483

per 31 december 2019

met vergelijkende cijfers per 31 december 2018

VERVOLG SPECIFICATIES BIJ DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN	2019	Begroting	2018
--	------	-----------	------

bedrag in euro's

ACTIVITEITENLASTEN

[14] ACTIVITEITENLASTEN PERSONEEL

Personeelskosten		89.488	
Suppoosten	13.425	0	8.062
Honorarium kunstenaars	47.133	0	37.069
Honorarium gastcuratoren	26.096	0	0
Onderzoek	252	0	0
Bouwploeg	10.020	0	8.115
Expositie / Afbraak	4.674	0	3.402
Grafische ontwerpkosten	12.186	0	13.995
Communicatie	15.966	0	15.150
TOTAAL ACTIVITEITENLASTEN PERSONEEL	129.752	89.488	85.794

De hierboven genoemde personeelskosten betreft ingehuurd personeel, niet in loondienst.

[15] ACTIVITEITENLASTEN OVERIGE KOSTEN

Productiekosten		78.530	
Tentoonstellingsontwerp	0	0	2.500
Lezingen	0	0	904
Reiskosten	957	0	324
Inrichtingsmateriaal	37.073	0	23.860
Audio/ Visuele middelen	2.416	0	2.000
Beeldrechten / Reproducties	0	0	3.500
Transport	6.207	0	4.544
Afvalverwerking	400	0	0
Onvoorzien	8.045	0	2.123
Overige kosten	360	0	7.591
	55.458	78.530	47.345
Publiciteit		33.600	
Ontwerpkosten	2.821	0	950
Drukwerk	6.970	0	3.136
Advertenties	5.169	0	5.765
Driehoekborden	2.014	0	1.726
Vertalingen	11.409	0	4.253
Opening	1.871	0	600
Fotoregistratie	3.160	0	2.200
Diversen publiciteitskosten	5.258	0	2.666
	38.672	33.600	21.296
TOTAAL ACTIVITEITENLASTEN OVERIGE KOSTEN	94.130	112.130	68.642

Maatschapsleden:

R.J.A. Dobbelstein RA MSc
Drs. C.H.C.M. Quaadvlieg RB
Drs. J.M.A. Versteegh RA

Parkweg 25

6212 XN Maastricht

T: 043 363 48 70

F: 043 363 93 87

E: info@aend-maastricht.nl

www.aend-maastricht.nl

NL66 RABO 0173 6996 77

BIC RABONL2U

NL41 SNSB 0864 9791 69

BIC SNSBNL2A

BTW NL 80 93 63 914 B01

KvK 14129775

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur en raad van toezicht van Stichting Bureau Europa

A. Verklaring over jaarrekening 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Stichting Bureau Europa te Maastricht gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de door ons bijgevoegde, gewaarmerkte jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Bureau Europa per 31 december 2019 en van het resultaat over 2019 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2019;
2. de winst- en verliesrekening over 2019; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'. Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bureau Europa zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materiële onzekerheid over de continuïteit

Wij vestigen de aandacht op het onderdeel 'continuïteit' in de toelichting op pagina 5 van de jaarrekening, waarin uiteengezet is dat de stichting afhankelijk is van subsidietoekenningen voor de periode na 2020. Deze conditie duidt op het bestaan van een onzekerheid van materieel belang op grond waarvan gereede twijfel zou kunnen bestaan over de continuïteitsveronderstelling van de entiteit. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarrapport andere informatie, die bestaat onder meer uit 1. inleiding, 2. tentoonstellingen en randprogramma en 3.1 tot en met 3.5 van de Management rapportage..

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Richtlijn 640 vereist is.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Richtlijn 640 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen de andere informatie in overeenstemming met de Richtlijn 640.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening. De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

-
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
  - het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
  - het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Maastricht, 27 maart 2020

w.g.

Drs. J.M.A. Versteegh RA
A&D accountants & belastingadviseurs

Colofon

Bureau Europa

Floor van Spaendonck

Remco Beckers

Agnes Paulissen

Fotografie

Johannes Schwartz

Moniek Wegdam

Laura Knipsael

Grafisch ontwerp

Lyanne Polderman

**Boschstraat 9
6211 AS Maastricht**

www.bureau-europa.nl

